

RAPORT ROCZNY AMNESTY INTERNATIONAL 2012

FEDERACJA ROSYJSKA

Szef Państwa: Dmitrij Miedwiediew

Prezydent: Władimir Putin

Kara śmierci: abolicja w praktyce

Populacja: 142,8 mln

Średnia długość życia: 68,8 lat

Śmiertelność poniżej 5. roku życia: 12,4 na 1000 urodzeń

Analfabetyzm: 0,4 procent

Miały miejsce powszechne demonstracje i aresztowania setek pokojowo protestujących obywateli oburzonych niewiarygodnymi wynikami wyborów z grudnia. Przez cały rok wolność zgromadzeń naruszana była często w kontekście politycznych, środowiskowych, społecznych i innych protestów. Media kontynuowały działalność w bardzo trudnych i ściśle kontrolowanych warunkach. Niektórych członków mniejszości religijnych spotykały prześladowania i utrwały się obawy o uznaniowe stosowanie ustawodawstwa przeciwko ekstremizmowi. obrońcy praw człowieka i dziennikarze znajdowali się pod naciskami, a większość śledztw dotyczących ataków na nich nie wykazała postępów. Nadal powszechne są doniesienia o torturach pomimo powierzchownej reformy policji. Poczucie bezpieczeństwa w północnym Kaukazie pozostaje ulotne, a poważne nadużycia praw człowieka popełniane są zarówno przez ugrupowania zbrojne, jak i urzędników sił bezpieczeństwa.

Tło

Wysokie ceny ropy naftowej i znaczne wydatki rządowe stymulujące wzrost umożliwiły Rosji osiągnięcie stosunkowo wysokiego tempa wzrostu gospodarczego na koniec roku. Jednakże rządowe priorytety w dziedzinie ciągłej modernizacji, zwalczania korupcji i reformy systemu sądownictwa karnego przyniosły niewiele wymiernych rezultatów.

Na skutek powszechnych zarzutów i udokumentowanych przypadków fałszerstw wyborczych rządząca partia Jedna Rosja powróciła do władzy w grudniu ze znacznie zmniejszonym elektoratem.

Wyniki wyborów uwiarydliły rosnące społeczne zapotrzebowanie na zwiększenie swobód obywatelskich i politycznych oraz praw społecznych i gospodarczych, a nie stabilności obiecywanej – i zapewnianej – przez „tandem” Putin/Miedwiediew.

Powyborcze demonstracje osiągnęły rozmiary niespotykane od czasów upadku Związku Radzieckiego. Przez cały rok protesty jednostek, grup interesów i społeczności lokalnych domagające się rosnącego zaangażowania społeczeństwa obywatelskiego były skoncentrowane wokół korupcji, malejących zasiłków socjalnych, nadużyć policji i degradacji środowiska.

Telewizja oraz inne media w dalszym ciągu prezentują oficjalną linię rządu. Poważna publiczna krytyka władz była ograniczona głównie do niskonakładowych mediów drukowanych i Internetu, którego znaczenie systematycznie rośnie.

Wolność zgromadzeń

Władze w dalszym ciągu ograniczają wolność zgromadzeń ruchów społeczeństwa obywatelskiego, które są krytyczne wobec nich, ale niektóre demonstracje, zakazane w latach poprzednich, zostały w tym roku dozwolone. Zakazano jednak licznych demonstracji, a osoby zaangażowane w pokojowe protesty polityczne były wielokrotnie zatrzymywane, niektóre przewencyjnie (w drodze na demonstrację) i skazywane na areszt administracyjny.

Po spornych wyborach parlamentarnych z 4 grudnia w całym kraju odbyły się liczne – spontaniczne i pokojowe demonstracje. Ponad 1000 protestujących zostało aresztowanych i ponad 100 skazanych na administracyjne aresztowania w postępowaniach, które często naruszały standardy uczciwego procesu. Kolejne dopuszczone demonstracje – 10 i 24 grudnia – zgromadziły ponad 50 000 protestujących w Moskwie oraz dziesiątki tysięcy w pozostałych częściach kraju i przebiegły spokojnie.

Działacze, broniący praw Lesbijek, Gejów oraz osób Biseksualnych i Transgenderycznych (LGBT) nadal są napastowani i atakowani. Próby poprowadzenia marszy równości wspierających prawa osób LGBT oraz pikiet w Moskwie i Sankt Petersburgu zostały zakazane i niezwłocznie rozproszone przez policję.

- Siergiej Udalcow, przywódca Frontu Lewicy, był kilkadziesiąt razy zatrzymany w Moskwie podczas prób pokojowych protestów przeciwko polityce rządu. Wielokrotnie został uznany za winnego łamania przepisów, takich jak: „nieposłuszeństwo wobec prawnych żądań funkcjonariuszy policji”, a rok zakończył w areszcie po zatrzymaniu 4 grudnia za udział w protestach powyborczych.

Wolność słowa

Państwowa kontrola transmisji telewizyjnych i innych mediów pozostaje silna. Znaczenie Internetu jako alternatywnego źródła informacji i forum wymiany opinii i komentarzy nadal rośnie. Choć Internet pozostaje stosunkowo wolny od ingerencji ze strony państwa, kilka dobrze znanych stron i blogów, umieszczających sprawozdania i komentarze dotyczące wyborów, było niedostępnych na skutek ataków z Internetu, zarówno przed, jak i bezpośrednio po wyborach parlamentarnych w grudniu.

Dziennikarze nadal są zastraszani i doznają ataków fizycznych za poruszanie drażliwych politycznie kwestii, m.in. korupcji. Przypadki ataków były rzadko badane lub skutecznie ścigane.

Ustawodawstwo przeciwko ekstremizmowi często stosowane było arbitralnie w celu wstrzymania osób krytycznych w stosunku do władz. W odpowiedzi Sąd Najwyższy w wydanym w czerwcu orzeczeniu wyjaśnia, że krytyka urzędników państwowych lub polityków nie stanowi podżegania do nienawiści w rozumieniu przepisów wymierzonych przeciwko ekstremizmowi. Mniejszości religijne, takie jak grupy nietradycyjnych muzułmanów lub Świadkowie Jehowy,

nadal doświadczają prześladowań. W regionie Archangielska przyjęte zostało ustawodawstwo zakazujące „propagandy homoseksualizmu wśród nieletnich”. Do osiągnięć można zaliczyć dekryminalizację zniesławienia pod koniec ubiegłego roku.

- W dniu 15 grudnia prominentny dziennikarz Hadżimurat Kamalow, założyciel i redaktor niezależnego dagestańskiego tygodnika „Czernowik”, znanego z krytycznych sprawozdań, został zastrzelony przed swoim biurem w Machaczkała w Dagestanie. Przez lata, personel „Czernowika” był zastraszany i niepokoiony przez lokalne władze.
- Śledztwo w sprawie agresywnego ataku na dziennikarza Olega Kaszyna w listopadzie 2010 roku nie przyniosło żadnych rezultatów. Do końca roku, pomimo obietnic składanych przez najwyższych rangą rosyjskich urzędników, sprawców nie postawiono przed obliczem wymiaru sprawiedliwości.
- W minionym roku kilku wyznawców Saida Nursi’ego, tureckiego teologa, zostało postawionych w stan oskarżenia o członkostwo w organizacji Nurdżular, która jest uważana za ekstremistyczną i została w Rosji zakazana. Niektórzy skazani zostali na karę więzienia. Oskarżeni twierdzili, że nigdy nawet nie słyszeli o tej organizacji.
- W grudniu Aleksander Kalistratow, świadek Jehowy, został uniewinniony orzeczeniem Sądu Najwyższego Republiki Ałtaju z zarzutu podburzania do nienawiści wobec innych grup religijnych. W październiku został ukarany grzywną przez sąd niższej instancji za rozpowszechnianie ulotek dotyczących świadków Jehowy.

Obrońcy praw człowieka

Restrykcyjne przepisy narzucone organizacjom pozarządowym w poprzednich latach zostały częściowo złagodzone, a decyzją Wyższego Sadu Arbitrażowego zniesiono niektóre ograniczenia w finansowaniu organizacji pozarządowych ze źródeł zagranicznych. Jednakże obrońcy praw człowieka i dziennikarze wciąż spotykają się z nękaniami i groźbami, w tym ze strony urzędników, których nadużycia ujawnili. Większość śledztw dotyczących ostatnich przypadków zabójstw i ataków fizycznych na obrońców praw człowieka, dziennikarzy i prawników poczyniła niewielki lub żaden postęp.

- W czerwcu moskiewski sąd uniewinnił Olega Orłowa, szefa Centrum Praw Człowieka Memoriał, z zarzutu oszczerstw karalnych. Prezydent Republiki Czecheńskiej, Ramzan Kadyrow, którego Oleg Orłow oskarżał o odpowiedzialność za morderstwo Natalii Estemirowej, odwołał się od decyzji, ale oszczerstwo zostało zdekryminalizowane, a oskarżenie wycofane.
- W lipcu grupa obrońców praw człowieka opublikowała sprawozdanie na temat zamordowania w lipcu 2009 roku ich współpracowniczki, Natalii Estemirowej. Raport uwypuklił liczne zaniechania oraz niespójności w oficjalnym dochodzeniu i stwierdził, że nie zbadano rzetelnie powiązań między jej morderstwem a wysoko postawionymi funkcjonariuszami organów ścigania Czechenii. Po jego opublikowaniu szef grupy dochodzeniowej obiecał zbadanie wszelkich potencjalnych wątków w sprawie tego morderstwa, ale do końca roku nie ujawnił żadnych nowych informacji w sprawie.
- Nowe dochodzenie w sprawie morderstwa dziennikarki Anny Politkowskiej w 2006 roku doprowadziło w czerwcu i sierpniu do aresztowania dwóch podejrzanych, z czego jednemu postawiono zarzut morderstwa. Dwóch innych, w tym jeden uniewinniony w 2009 roku, odbywało karę za inne przestępstwa.

- W maju moskiewski sąd skazał dwóch działaczy skrajnej prawicy – jednego na dożywocie, drugiego na 18 lat więzienia – za zabójstwo prawnika, Stanisława Markiełowa, i dziennikarki, Anastazji Baburowej, w styczniu 2009 roku.

Tortury i złe traktowanie

Nowe przepisy o policji, które wprowadzono w życie w marcu, tworzą mechanizm formalnej oceny wszystkich funkcjonariuszy i zmniejszają ich liczbę. Nie wprowadzono jednak żadnych merytorycznych zmian dotyczących zwiększenia odpowiedzialności policji lub zwalczania bezkarności osób odpowiedzialnych za pogwałcanie praw przez funkcjonariuszy organów ścigania, a korzyści płynące z prawa pozostają iluzoryczne. Doniesienia o torturach i złym traktowaniu ludzi są nadal powszechne. Zarzuty rzadko kiedy zostały skutecznie zbadane i udokumentowane, a oskarżenia o okaleczenia często były oddalane i tłumaczone uzasadnionym użyciem siły. Rzadkie było pomyślnie ściganie sprawców tych przestępstw. Często odmawiano zatrzymanym dostępu do odpowiedniej opieki medycznej w areszcie, według doniesień, również w celu wymuszania zeznań. Skazańcy często donosili o przemocy personelu więziennego i współwięźniów zaraz po przybyciu do więzienia.

- Proces dwóch funkcjonariuszy policji oskarżonych o nadużycie władzy, w tym bezprawnego aresztu i torturowania w kwietniu 2010 roku, Zelimchana Czitigowa, rozpoczął się we wrześniu 2011 roku i jest pierwszym przypadkiem, który kiedykolwiek dotarł do Trybunału w Inguszetii. Według doniesień, kilku świadków, którzy zeznawali przeciwko tym funkcjonariuszom policji, było poddawanych serii nacisków i zastraszanych.
- Armen Sarkisjan, został zatrzymany 18 listopada przez policję w Orenburgu jako podejrzany o kradzież i według zeznań policji zmarł kilka godzin później na ostrą niewydolność serca. Rodzina zaprezentowała zdjęcia ciała zmarłego, pokazujące urazy głowy i inne obrażenia. Pod koniec roku dwóch funkcjonariuszy policji zostało aresztowanych w związku z tą śmiercią, a w sprawie dwóch następnych prowadzone jest dochodzenie. W stosunku do kilku dowodzących oficerów wyciągnięto konsekwencje służbowe.

Nieuczciwe procesy

Pomimo trwających prób poprawy skuteczności i niezależności sądownictwa domniemane ingerencje polityczne, korupcja, zmywy sędziów, prokuratorów i funkcjonariuszy organów ścigania skutkują powtarzającymi się często doniesieniami o nieuczciwych procesach.

- W maju sąd miejski w Moskwie podtrzymał powtórne wyroki skazujące Michaiła Chodorkowskiego i Płatona Lebiediewa. Ich ponowne skazanie za przewinienia niczym nie różniące się od oskarżeń z poprzednich procesów i wysoce niepoprawne postępowanie sądowe doprowadziły Amnesty International do uznania ich za więźniów sumienia. Nawet dopuszczając przedłużenie okresu ich uwięzienia, kwalifikowali się oni do wcześniejszego zwolnienia pod koniec 2011 roku, czego również im odmówiono.

Niestabilność w Północnym Kaukazie

Sytuacja bezpieczeństwa w Północnym Kaukazie pozostaje zmienna i złożona. Różne ugrupowania zbrojne w dalszym ciągu atakują funkcjonariuszy organów ścigania oraz innych przedstawicieli władz, wciągając cywilów w krzyżowy ogień i czasami celowo ich atakując. Operacjom podnoszącym bezpieczeństwo w całym regionie często towarzyszyły poważne

naruszenia praw człowieka. Pojawiły się doniesienia o świadkach, którzy byli zastraszani, oraz dziennikarzach, obrońcach praw człowieka i prawnikach, których nęcano i zabijano.

Czeczenia

Szybka powojenna odbudowa Czeczenii kontynuowana jest z dużym udziałem dofinansowania federalnego, chociaż bezrobocie nadal pozostaje problemem. Działalność grup zbrojnych zmniejszyła się w porównaniu z innymi regionami północnego Kaukazu. Operacje zapewniające egzekwowanie prawa w dalszym ciągu powodują rosnącą ilość doniesień dotyczących poważnych naruszeń praw człowieka. W piśmie skierowanym do organizacji chroniącej prawa człowieka, Międzyregionalnego Komitetu Przeciwko Torturom, wyższy urzędnik prokuratury Czeczenii potwierdził, że dochodzenia w sprawach wymuszonych zaginięć ludzi w Czeczenii były nieskuteczne.

Lokalna społeczność działaczy praw człowieka po wciąż nierozwiązanym morderstwie Natalii Estemirowej w 2009 roku obawia się i jest też przedmiotem zastraszzeń i nacisków.

- 9 maja mechanik samochodowy, Tamerlan Sulejmanow, został przy użyciu broni uprowadzony z miejsca pracy w Groznm przez kilku mężczyzn, których uważa się za pracowników policji. Naoczni świadkowie zdarzenia podali szczegółowy opis incydentu władzom. 18 maja otwarto kryminalne dochodzenie w tej sprawie, ale pozostaje ona nierozwiązana.

- W czerwcu, Supian Baschanow i Magomed Alamow, obaj działający w Międzyregionalnym Komitecie Przeciwko Torturom, zostali zatrzymani po legalnej pikiecie potępiającej tortury w Groznm. Otrzymywali oni ponowne nieformalne groźby ze strony przedstawicieli policji w związku z ich zgodną z prawem działalnością w obronie praw człowieka.

- Trwa dochodzenia w sprawie tajnego zatrzymania i domniemanego torturowania przez policję Islama Umarpaszaewa, trwających cztery miesiące od grudnia 2009. Jego rodzina i oficjalny federalny zespół dochodzeniowy otrzymywali podobno bezpośrednio groźby od wyższych funkcjonariuszy policji Czeczenii. Lokalna policja systematycznie odmawia współpracy przy dochodzeniu, a główny podejrzany nadal pełni w policji swe obowiązki.

- Przez cały rok władze Czeczenii prowadziły eksmisje z tymczasowego schronienia w Groznm ponad 100 rodzin przesiedlonych tam w czasie działań zbrojnych. Wiele z tych rodzin było informowanych zaledwie na 48 godzin przed eksmisją, a inne miejsce zakwaterowania nie zostało im zapewnione. Niektórzy zostali ponoć zmuszeni przez uzbrojonych ludzi do podpisania oświadczenia, iż przemieszczają się dobrowolnie.

Odrodzenie się „czeczeńskiej tradycji”, aktywnie promowane przez Prezydenta Republiki Czeczeńskiej, Ramzana Kadyrowa, doprowadziło do wzrostu nierówności płci i zwiększonego zagrożenia kobiet i dziewcząt domową i seksualną przemocą.

- Zarema (imię zmienione) powiedziała Amnesty International, że była systematycznie, przez kilka lat, obiektem przemocy seksualnej w rękach jej bliskich krewnych płci męskiej. Wyszła za mąż w 2010 roku i przeprowadziła się do Groźnego, ale jej mąż bił ją. W czerwcu 2011 roku próbowała przenieść się do babci, ale jej bracia zwrócili ją mężowi. Zarema szukała pomocy u muftiego (muzułmańskiego duchownego) oraz w państwowej komisji rozwiązującej konflikty rodzinne, ale poradzono jej w obu miejscach, by była posłuszna mężowi. Pod koniec 2011 roku, w zaawansowanej ciąży, opuściła dom i ukryła się poza Czeczenią w obawie, że po porodzie mąż zwróciłby ją braciom, którzy obiecali ją zabić.

Dagestan

Zbrojne ugrupowania kontynuowały ataki na urzędników bezpieczeństwa, członków administracji lokalnej i znanych członków społeczeństwa, w tym mułłów głoszących tradycyjny Islam. Operacje egzekwowania prawa zwiększyły ilość zarzutów o przymusowe zniknięcia, pozasądowe egzekucje i tortury. Poprzednie naruszenia, w których udział zarzuca się urzędnikom bezpieczeństwa, nie były niezwłocznie badane ani skutecznie ścigane.

- Dnia 26 sierpnia, bracia Zaur i Kamilpasza Gasanow oraz ich ojciec, Murad, zostali zatrzymani podczas pracy na terytorium sąsiedniego Stawropola. Ojciec został wypuszczony, a tego samego dnia Kamilpasza został, według doniesień, pobity i następnie porzucony poza miastem. Zaur Gasanow pozostał w areszcie jako podejrzany o współudział w ataku na policję, następnie przeniesiono go do Dagestanu, gdzie został rzekomo pobity i poddawany rażeniu prądem elektrycznym. Początkowo nie miał możliwości kontaktu ze swoim prawnikiem, podobno pod pretekstem, że prawnik ten miał brodę, a co za tym idzie, może być podejrzany o przynależność do grupy zbrojnej.
- W maju oskarżono trzech urzędników policji o torturowanie w lipcu 2010 roku 14-letniego Mahmuda Ahmetowa. Otrzymali oni karę więzienia w zawieszeniu. Rodzina poszkodowanego skarżyła się w sądzie, że byli nękani i zastraszani podczas dochodzenia i rozpraw sądowych i są zdania, że wyrok jest zbyt łagodny. Po kontroli sądowej sprawę zwrócono do ponownego śledztwa.

Inguszetia

Na początku roku sytuacja bezpieczeństwa w Inguszetii wydawała się znacznie poprawiać. Jednakże liczba ataków zbrojnych grup i raportów o poważnych naruszeniach praw człowieka, jakich dopuszczali się urzędnicy bezpieczeństwa (w szczególności przymusowych zaginięć), wzrosła w późniejszych miesiącach roku.

- Ilez Gorczkanow zniknął 21 marca podczas podróży samochodem. Naoczni świadkowie zgłosili jego uprowadzenie przez około 15 uzbrojonych i zamaskowanych mężczyzn w centrum Nazrania. Władze Inguszetii zaprzeczają zamieszaniu w uprowadzenie. Ciało Ileza Gorczkanowa zostało znalezione 19 kwietnia.
- 23 marca, około 80 protestujących zablokowało drogę w Nazranii, domagając się prawdy o losie Ileza Gorczkanowa i zaprzestanie przymusowych zaginięć. Zostali oni rozprędzeni przez policję. Tego samego dnia Magomed Hazbiew, działacz społeczny, i jego dwaj bracia zostali aresztowani w swoim domu w Nazranii za „niesłuchanie policyjnych rozkazów” podczas protestu w Nazranii. Magomed Hazbiew twierdzi, że został pobity. Nagranie monitoringu pokazuje go w trakcie aresztowania, gdy zamykany był wewnątrz bagażnika przez zamaskowanych funkcjonariuszy policji.

Kabardo-Bałkaria

W lutym dwa ataki grup zbrojnych na cywilne cele w ośrodku turystycznym na terenie Elbrusu spowodowały śmierć trzech osób. Dziesiątki domniemanych członków zbrojnej grupy zostało zabitych w operacjach bezpieczeństwa, a wielu zostało aresztowanych. Powtarzały się doniesienia o wymuszonych zaginięciach i torturach, jakich dopuszczali się funkcjonariusze organów ścigania.

- Rodzina Murata Bedżyjewa zgłosiła jego zniknięcie w Tyrnyauz 25 czerwca. Władze początkowo zaprzeczały jego aresztowaniu, ale potwierdziły je dwa dni później. Raport z lokalnego szpitala potwierdził, że między 27 i 28 czerwca trzy razy wzywano karetkę do miejsca jego zatrzymania i udokumentowano jego pobicie i poważne uszkodzenia głowy.

Osetia Północna

Miały miejsce sporadyczne przypadki przemocy. Lokalne i federalne siły zbrojne stacjonujące w Północnej Osetii podjęły operacje zapewnienia bezpieczeństwa w tej republice i sąsiedniej Inguszetii, których rezultatem były rzekomo liczne przypadki łamania praw człowieka.

- 18 marca w wiosce Chermen nastoletni chłopcy, Ruslan Timurziew i Imeir Dzaurov, zostali według doniesień pobici kolbami karabinów przez około 15 wojskowych na oczach licznych świadków. Wojskowi przejeżdżali przez wieś w dwóch mini-vanach; zatrzymali się i oddali mocz w pobliżu prywatnego domu. Chłopcy zaprotestowali i zostali przez nich pobici do tego stopnia, że wymagali hospitalizacji. Ich rodzice wielokrotnie wnosili skargi do władz, ale bez rezultatów.

Wizyty/raporty Amnesty International

- Przedstawiciele Amnesty International odwiedzili Federację Rosyjską w maju i czerwcu 2011 roku
- Briefing dla Komitetu Praw Człowieka w sprawie końcowych uwag dotyczących szóstego sprawozdania okresowego Rosji w Międzynarodowym Pakcie Praw Obywatelskich i Politycznych (EUR 46/007/2011)
- Pobici za wypowiedanie się: ataki na obrońców praw człowieka w Federacji Rosyjskiej (EUR 46/038/2011)